МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ТРАНСПОРТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

ГЛАЗКОВ Андрій Сергійович - аспірант, Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький
ORCID: https://orcid.org/0009-0009-9968-6439
УДК 342.9
DOI: https://doi.org/10.71404/NP.2025.4.68

Стаття присвячена з'ясуванню мети і основних завдань транспортної безпеки України як об'єкта публічного адміністрування. Обґрунтовано, що транспортна безпека України є багаторівневою, керованою державою системою відносин, норм і процедур, спрямованою на гарантоване збереження та розвиток транспортної інфраструктури, мінімізацію ризиків для людини, економіки й довкілля та забезпечення безперервності логістичних ланцюгів навіть за умов дії особливих правових режимів, що позначаються на відносини у сфері транспорту та транспортної інфраструктури. Встановлюється, що метою транспортної безпеки є формування таких умов, за яких: до прийнятного мінімуму зведені загроза життю й здоров'ю осіб, а також потенційна шкода майновим об'єктам і довкіллю; транспортна інфраструктура працює безперервно та готова виконувати мобілізаційні функції; всі показники безпеки й відновлення транспортної інфраструктури залишаються у межах, установлених державою. У контексті публічного адміністрування ця мета транспортної безпеки виражається у здійсненні комплексного адміністративно-правового впливу на суб'єктів і процеси сфери транспортної безпеки та її забезпечення задля створення умов, за яких досягається мета транспортної безпеки. До основних завдань транспортної безпеки України в цілому відносяться: захист життя і здоров'я населення; підтримання безперервності інфраструктури; зменшення соціально-економічних втрат; забезпечення стратегічної мобільності; дотримання міжнародних зобов'язань; сприяння сталому розвитку транспорту. Як об'єкт публічного адміністрування транспортна безпека конкретизується через управлінські завдання. Суб'єкти публічного адміністрування в сфері транспортної безпеки виконують, серед іншого такі завдання: окреслення проблем і стратегічних напрямів їх подолання, а також пріоритетів розвитку системи транспортної безпеки; здійснення нормативно-правового та нормативно-технічного забезпечення сфери транспортної безпеки; комплексне забезпечення діяльності суб'єктів, які володіють статусом суб'єкта забезпечення транспортної безпеки; забезпечення ефективної та своєчасної взаємодії суб'єктів забезпечення транспортної безпеки та координації дій в цій сфері; планування забезпечення транспортної безпеки та систематичне відстеження безпекового стану в цій сфері, а також результатів адміністративно-правового безпекового впливу на суб'єкти, об'єкти та процеси в цій сфері здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері транспортної безпеки та її забезпечення.

Ключові слова: адміністративно-правовий вплив, національна безпека, публічне адміністрування, транспорт, транспортна безпека.

Постановка проблеми

Транспортна безпека є невід'ємною складовою механізму забезпечення національної безпеки, а відтак належить до кола пріоритетних адміністративно-правових завдань, яку виконує держава, ра-

зом із органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства. При цьому значущість таких завдань особливим чином зростає саме у період воєнного стану, адже належне гарантування безпечного функціонування транспортної системи посилює спроможність країни ефективно відбивати та стримувати збройну агресію й тому об'єкти транспортної інфраструктури часто стають цілями ракетних обстрілів держави-агресора. Утім, попри очевидну важливість чіткого розуміння сутнісного змісту транспортної безпеки в цілому та транспортної безпеки як об'єкта публічного адміністрування питання зокрема, у чинному законодавстві по сьогодні відсутнє цілісне визначення мети і завдань вказаного виду безпеки. Разом із тим, зміст такої мети і завдань випливає з комплексного аналізу чинного законодавства, положення якого стосуються сфери транспорту та транспортної безпеки (зокрема, норми Кодексу цивільного захисту України, законів України «Про національну безпеку України», «Про транспорт», «Про залізничний транспорт» та ін.). На підставі цього в науковій літературі українськими ученими і дослідниками формулюються наукові позиції стосовно мети і завдань транспортної безпеки України, як ключових характеристик цього напряму забезпечення національної безпеки. При цьому слід констатувати, що по сьогодні це питання в науковій літературі не розглядалось крізь призму сучасного публічного адміністрування, що вказує на потребу вирішення цього теоретичного питання, яке має безпосереднє практичне значення, насамперед, як концептуальна основа для подальшого вироблення системи показників (критеріїв) оцінки ефективності адміністративно-правового забезпечення транспортної безпеки України.

Аналіз наукової літератури та невирішені раніше питання

Критичний аналіз наявної наукової літератури засвідчує, що ученими, котрими досліджувався сутнісний зміст транспортної безпеки України (серед яких В.В. Буга, С.С. Єсімов, А.І. Карецька, О.В. Клепікова, А.Г. Нітченко, А.А. Полтавець, О.В. Сапронов, Л.М. Сукмановська, Г.П. Фердман та ін.), прямо чи опосередковано розкривались також мета і завдання цієї безпеки. Поряд із тим, слід констатувати, що окремо мета та завдання транспортної безпеки ученими комплексно не розкривались саме в контексті розуміння такої безпеки як сучасного об'єкта публічного адміністрування.

Відтак, **метою** статті є з'ясування мети і основних завдань транспортної безпеки України як об'єкта публічного адміністрування. Для досягнення цієї мети слід виконати такі *завдання*: 1) уточнити визначення транспортної безпеки як об'єкта публічного адміністрування; 2) окреслити мету транспортної безпеки а цілому та як об'єкта публічного адміністрування зокрема; 3) з'ясувати основні завдання транспортної безпеки в цілому та як об'єкта публічного адміністрування зокрема; 4) узагальнити результати наукової розвідки.

Виклад основного матеріалу

Спершу слід зазначити, що під транспортною безпекою України, враховуючи різні підходи українських учених до тлумачення такого явища [див., напр.: 1, с. 663; 2, с. 161; 3, с. 99–100; 4, с. 152; 5, с. 285; 6, с. 196], в цілому слід розуміти гарантований і постійно підтримуваний державою (а в окремих питаннях – органами місцевого самоврядування) рівень захисту транспортного комплексу, її інфраструктури, учасників перевезень і навколишнього середовища від природних, техногенних та протиправних загроз, що забезпечується адміністративно-правовими, організаційними, економічними та інженерно-технічними заходами та характеризується допустимою величиною ризику, що уможливлює неперервне й стабільне функціонування транспорту та інфраструктурних об'єктів як у мирний час, так і в умовах дії особливих публічно-правових режимів. При цьому в контексті об'єкту публічного адміністрування транспортна безпека

постає в якості комплексу організованих відносин, у межах яких держава, органи місцевого самоврядування (у відповідній мірі й інститути громадянського суспільства), діючи в межах своїх повноважень, планують, регламентують, координують, контролюють і забезпечують досягнення та підтримання належного рівня безпеки в цій сфері публічного адміністрування. Отже, в цьому контексті транспортна безпека постає як багаторівнева, керована державою система правових відносин, норм, процедур і механізмів, спрямована на гарантоване збереження критично важливої транспортної інфраструктури та логістичних ланцюгів, а також на мінімізацію ризиків в сфері транспорту для людини, держави, економіки й довкілля за будь-яких обставин.

При цьому в контексті комплексного теоретико-практичного осмислення сутнісного змісту та особливостей транспортної безпеки як об'єкта публічного адміністрування необхідно з'ясувати насамперед мету та завдання такої безпеки. Розглядаючи мету транспортної безпеки, слід розуміти, що в загальнотеоретичному контексті мета постає як прогнозований (бажаний) результат майбутнього, досягнення якого суб'єкт бере на себе зобов'язання забезпечити завдяки цілеспрямованим діям (чи, за потреби, бездіяльністю), а також ухваленням відповідних управлінських рішень. При цьому мета виконує роль орієнтира такої діяльності суб'єкта, структуруючи та наповнюючи сенсом його поведінку, з огляду на що такий суб'єкт може раціонально розподіляти ресурси та відстежувати наближення до відповідної мети. Між тим, стосовно саме транспортної безпеки слід зауважити, що її мета формується у безпосередньому зв'язку із загальнонаціональними безпековими пріоритетами й фактично є їх похідним проявом, покликаним гарантувати належний рівень захищеності у відповідній галузі.

Крім того, важливо враховувати і те, що на цільову спрямованість транспортної безпеки вже частково звертали увагу й інші українські вчені. Зокрема, Г.П. Фердман досліджуючи сутнісний зміст цієї безпеки зазначає, що вона в дійсності «спрямована на захист пасажирів, власників, одержувачів та перевізників вантажів, власників та користувачів транспортних засобів, транспортного комплексу та його працівників, економіки і бюджету країни, навколишнього середовища від загроз у транспортному комплексі» [7, с. 233]. У свою чергу О.В. Сапронов справедливо зазначає, що «метою забезпечення транспортної безпеки є стабільне та безпечне функціонування транспортного комплексу країни, охорона та захист інтересів і цінностей особи, суспільства, держави та груп держав у транспортній сфері» [8, с. 92]. Тобто, можемо дійти висновку, що мета транспортної безпеки України – це створення комплексу умов, за якої досягається і підтримується такий рівень захищеності національної транспортної системи, за якого: життя та здоров'я людей (на транспорті, на об'єктах транспортної інфраструктури в цілому) не наражаються на неприпустимий ризик; шкода приватному та публічному майну, а також довкіллю зведена до мінімуму (до припустимого ризику); транспортна інфраструктура працює без тривалих зупинок і здатна негайно виконувати мобілізаційні завдання; усі показники безпеки й періоду її відновлення, а також адаптації до змінюваної безпекової обстановки перебувають у межах, регламентованих державою для мирного й особливого періодів.

Відтак, враховуючи мету транспортної безпеки України, а також особливості публічного адміністрування [див., напр.: 9, с. 8; 10, с. 181] зазначимо, що метою транспортної безпеки як об'єкта публічного адміністрування слід розуміти визначене нормами адміністративного права України забезпечення безперервної, передбачуваної й контрольованої роботи всієї транспортної мережі та всіх видів транспорту, що досягається завдяки систематичному плануванню захисних заходів, управлінню ризиками, нормативно-правовому регулюванню та узгодженню дій органів публічної влади і суб'єктів приватного сектору. При цьому кінцевою метою такої безпеки повинно завжди бути забез-

печення охорони життя й здоров'я осіб, підтримання економічної та соціальної стійкості транспортної інфраструктури, а також гарантована оборонна готовність держави як у звичайний період, так і в умовах дії спеціальних публічно-правових режимів.

Після того як нами було окреслено стратегічну мету транспортної безпеки (в цілому та у контексті публічного адміністрування) можемо перейти до конкретизації її завдань. При цьому під завданнями загалом слід розуміти проміжні орієнтири (цілі), спрямовані на розв'язання певних проблем у межах тих напрямів діяльності, що забезпечують досягнення головної цілі. Аналізуючи наявну наукову літературу можемо відзначити, що з'ясуванню змісту завдань транспортної безпеки вже приділялась увага вітчизняних учених і дослідників. Зокрема, Г.П. Фердман розглядаючи особливості змісту такого виду безпеки доходе висновку, що вона в нашій державі у цілому «покликана забезпечити: безпечні для життя і здоров'я пасажирів умови проїзду; безпеку перевезень вантажів, багажу та вантажобагажу; безпеку функціонування та експлуатації об'єктів і транспортних засобів; економічну (в тому числі зовнішньоекономічну) безпеку; екологічну безпеку; інформаційну безпеку; пожежну безпеку; санітарну безпеку; хімічну, бактеріологічну, ядерну, та радіаційну безпеку; мобілізаційну готовність галузей транспортного комплексу» [7, с. 233]. У свою чергу вітчизняний учений О.В. Сапронов, досліджуючи актуальні наукові позиції стосовно сутності завдань транспортної безпеки та її забезпечення, доходе висновку, що ця безпека загалом повинна зводитись до виконання таких завдань: нормативно-правове регулювання у сфері забезпечення транспортної безпеки; визначення загроз національній безпеці у транспортній сфері; розробка та реалізація заходів із забезпечення транспортної безпеки; оцінка вразливості об'єктів транспортної інфраструктури і транспортних засобів та їх категоризація; налагодження стабільного фінансування системи забезпечення транспортної безпеки; побудова системи суб'єктів, відповідальної за транспортну безпеку України, налагодження взаємозв'язку між ними, підготовка спеціалістів у цій сфері та підвищення їх кваліфікації; здійснення контролю та нагляду у сфері забезпечення транспортної безпеки; інформаційне, матеріально-технічне та наукове забезпечення транспортної безпеки» [8, с. 92].

Таким чином, завдання, що визначають зміст транспортної безпеки України, безпосередньо ґрунтуються на її стратегічній меті, узгоджуються з конституційним обов'язком держави гарантувати національну безпеку (ст. 17 Основного Закону України) та відображають приписи транспортного законодавства й загальні принципи реалізації політики забезпечення національної безпеки. Саме тому, серед таких основних завдань, які слід реалізувати задля досягнення мети транспортної безпеки, варто назвати наступні завдання: по-перше, захист життя і здоров'я населення через граничне скорочення смертності й травматизму на всіх ділянках транспортної системи; по-друге, підтримання безперервного функціонування інфраструктурних об'єктів та рухомого складу; по-третє, зменшення соціально-економічних втрат до суспільно прийнятного рівня; по-четверте, забезпечення стратегічної мобільності та оборонної готовності транспортної мережі; по-п'яте, дотримання міжнародних зобов'язань і сприяння євроінтеграційним процесам, що зміцнює позицію України як безпечної транзитної держави; по-шосте, створення умов для сталого розвитку галузі транспорту.

Що ж стосується *завдань транспортної безпеки як об'єкта публічного адміністрування*, то з огляду на сформульовану мету та уточненні завдання цієї безпеки, можемо дійти висновку, що транспортна безпека – це явище, яке досягається державою шляхом виконання комплексу управлінських завдань, через які досягається мета національної безпеки в цілому та транспортної безпеки зокрема. В цілому, до основних таких завдань можемо віднести, зокрема, наступні завдання:

1) окреслення проблем і стратегічних напрямів їх подолання, а також пріоритетів розвитку системи транспортної безпеки. В рамках такого завдання суб'єкти забезпечення транспортної безпеки повинні розробляти та затверджувати науково обґрунтовані та практично виправдані концепції, стратегії забезпечення такої безпеки та розвитку транспорту, а також програми їх реалізації, враховуючи заздалегідь визначені цільові показники прийнятного ризику в цій сфері, а також, окреслюючи чіткі критерії визначення якості відповідної забезпечувальної діяльності;

2) здійснення нормативно-правового та нормативно-технічного забезпечення сфери транспортної безпеки. Виокремлене управлінське завдання передбачає, що суб'єкти забезпечення транспортної в межах своїх предмету відання та правотворчих повноважень повинні створювати нормативно-правову та нормативно-технічну основу для того, щоби суб'єкти цієї сфери могли належним чином взаємодіяти, досягаючи мети транспортної безпеки України, приймаючи до уваги міжнародно-правові зобов'язання (потреби адаптації національного законодавства до відповідних міжнародних договорів) держави в сфері транспорту та забезпечення національної і міжнародної безпеки в цілому;

3) комплексне забезпечення діяльності суб'єктів, які володіють статусом суб'єкта забезпечення транспортної безпеки, а саме нормативно-правове забезпечення їх діяльності (в актах чинного законодавства повинен бути чітко визначений їх адміністративно-правовий статус, а також форми, способи і засоби його реалізації), а разом із тим – кадрове, фінансове, матеріально-технічне, інформаційне та ін. забезпечення;

4) забезпечення ефективної та своєчасної взаємодії суб'єктів забезпечення транспортної безпеки та координації дій в цій сфері. Виконання цього завдання повинно передбачати, що публічне адміністрування у сфері транспортної безпеки України наразі охоплює потребу здійснення адміністративно-правового забезпечувального впливу на відносини і процеси, які відбуваються у всій транспортній інфраструктурі України, враховуючи при цьому сфери безпечної експлуатації залізничного, автомобільного, морського, річкового, трубопровідного та авіаційного транспорту та інфраструктури. З огляду на це, потребується: по-перше, чітке розмежування складових спеціальних статусів усіх суб'єктів, які володіють загальним статусом суб'єкта забезпечення транспортної безпеки, що унеможливлюватиме випадки виникнення управлінських конфліктів в цій сфері, які самі по собі становлять ризик для транспортної безпеки; по-друге, створення інституційно-організаційної основи, яка координуватиме дії різних суб'єктів із забезпечення транспортної безпеки;

5) планування забезпечення транспортної безпеки та систематичне відстеження безпекового стану в цій сфері, а також результатів адміністративно-правового безпекового впливу на суб'єкти, об'єкти та процеси в цій сфері. Виконання цього завдання передбачає, що суб'єкти забезпечення транспортної безпеки повинні систематично спостерігати та аналізувати за суб'єктами та процесами, що охоплюються адміністративно-правовим режимом забезпечення транспортної безпеки України, проводити сценарне моделювання інцидентів на транспорті та об'єктах транспортної інфраструктури, й заздалегідь готувати відповідні профілактичні заходи;

6) здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері транспортної безпеки та її забезпечення, а також своєчасне реагування на виявленні порушення (зокрема, шляхом притягнення порушників до юридичної відповідальності).

Висновки

Узагальнюючи викладене в цій науковій статті зазначимо, що транспортна безпека як особливий об'єкт публічного адміністрування є комплексом організованих відносин, у межах яких держава, органи місцевого самоврядування (у відповідній

мірі й інститути громадянського суспільства), діючи в межах своїх повноважень, планують, регламентують, координують, контролюють і забезпечують досягнення та підтримання належного рівня безпеки в цій сфері публічного адміністрування. Тобто, метою транспортної безпеки в цьому сенсі слід розуміти визначене нормами адміністративного права забезпечення безперервної, передбачуваної й контрольованої роботи всієї транспортної мережі та всіх видів транспорту, що досягається завдяки систематичному плануванню захисних заходів, управлінню ризиками, нормативно-правовому регулюванню та узгодженню дій органів публічної влади і суб'єктів приватного сектору. Фактичне досягнення цієї мети транспортної безпеки передбачає: по-перше, виконання завдань транспортної безпеки в цілому (*захист життя і здоров'я населення; підтримання безперервності інфраструктури; зменшення соціально-економічних втрат; забезпечення стратегічної мобільності; дотримання міжнародних зобов'язань; сприяння сталому розвитку транспорту*); по-друге, виконання управлінських завдань суб'єктами публічного адміністрування в зазначеній сфері, які передбачають, зокрема: здійснення нормативно-правового та нормативно-технічного забезпечення сфери транспортної безпеки; забезпечення ефективної та своєчасної взаємодії суб'єктів забезпечення транспортної безпеки та координації дій в цій сфері; планування забезпечення транспортної безпеки та систематичне відстеження безпекового стану в цій сфері, а також результатів адміністративно-правового безпекового впливу на суб'єкти, об'єкти та процеси в цій сфері; здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері транспортної безпеки та її забезпечення та ін.

Література

1. Буга В.В., Полтавець А.А. Сутність поняття транспортної безпеки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 10. С. 661-664. doi:10.32782/2524-0374/2024-10/158.

2. Єсімов С.С. Шляхи вдосконалення діяльності Національної поліції щодо забезпечення транспортної безпеки. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: Юридична*. 2018. № 3. С. 158-168.

3. Карецька А.І., Нітченко А.Г. Сутність поняття транспортної безпеки та види відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. *Транспортна безпека: правові та організаційні аспекти*: матеріали XVI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 19 листопада 2021 року). Кривий Ріг: ДонДУВС, 2021. С. 99-101.

4. Клепікова О.В. Транспортна безпека як засіб державного регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2019. Т. 1, Вип. 55. С. 150-153.

5. Сапронов О.В. До питання визначення транспортної безпеки. *Університетські наукові записки*. 2008. № 1. С. 280-285.

6. Сукмановська Л.М. Протидія проявам тероризму на транспорті у контексті транспортної безпеки. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: Юридична*. 2015. Вип. 3. С. 194-203.

7. Фердман Г.П. Сутність поняття транспортної безпеки: державно-управлінський аспект. *Право та державне управління*. 2020. № 2. С. 231-236. doi:10.32840/pdu.2020.2.34.

8. Сапронов О.В. Основні напрями забезпечення транспортної безпеки України. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2009. № 4. С. 87-95.

9. Амосов О.Ю., Гавкалова Н.Л. Публічне адміністрування в Україні: зв'язок з архетипами та пріоритети розвитку. *Публічне управління: теорія та практика*. 2014. № 2 (18), Спец. вип. С. 7-13.

10. Бліхар М.М. Адміністративне право – юридична основа публічного адміністрування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. Вип. 66. С. 178-182. doi:10.24144/2307-3322.2021.66.48.

SUMMARY

The article examines the purpose and principal objectives of transport security in Ukraine, conceptualised as an object of public administration. It is argued that Ukraine's transport security represents a multilayered, state-regulated system encompassing legal relations, institutional norms, and procedural frameworks designed to safeguard and develop the transport infrastructure. At its core, the system aims to minimise risks to individuals, the economy, and the environment, while ensuring the uninterrupted functioning of logistics chains – even in conditions shaped by special legal regimes affecting transport and infrastructure governance. The overarching purpose of transport security is defined as the creation of conditions under which threats to human life and health, potential harm to property, and damage to the natural environment are reduced to an acceptable minimum. Simultaneously, this purpose presupposes the continuous operational readiness of transport infrastructure, including its capacity to fulfil mobilisation functions, and the maintenance of safety and rehabilitation indicators within the normative thresholds established by the State. Within the framework of public administration, this objective is realised through the application of comprehensive administrative and legal measures directed at the regulation of actors, infrastructures, and processes within the transport sector. These measures serve to establish the legal and organisational preconditions necessary for achieving the system's overarching goals. Transport security, as a domain of public administration, is also defined through a set of strategic objectives that guide state action. These include the protection of human life and health, the preservation of infrastructure continuity, the reduction of socio-economic losses, the facilitation of strategic mobility across the national territory, adherence to international commitments, and the advancement of sustainable transport development. In operational terms, public administration entities involved in transport security are tasked with identifying critical issues and establishing strategic directions for system improvement; developing regulatory, technical, and organisational support mechanisms; enabling the functioning of transport security actors; and ensuring co-ordinated interaction and timely decision-making among the relevant institutions. Administrative functions also include forward-looking planning, continuous monitoring of the security landscape, and the assessment of administrative and legal interventions affecting the actors, objects, and processes under their purview.

Keywords: administrative and legal influence, national security, public administration, transport security, transport.